

GOSPODARSKI RAZVOJ

Ključne besede

- degradacija ● delovno mesto ● gospodarstvo ● gospodarski sistem ●
- gospodarski sektorji ● gospodarska rast ● gospodarski razvoj ●
- konkurenčnost ● nizkoogljična gospodarska rast in razvoj ●
- nosilna sposobnost planeta ● okolje ● onesnaženje ●
- prostor ● produktivnost ● zelena davčna reforma ●
- življenjski standard ● učinkovitost ● blaginja ●

Gospodarski sistem lahko obravnavamo kot institucionalni okvir - dogovor, po katerem ljudje proizvajajo, zamenjujejo ter trošijo dobrine in storitve, ki so potrebne za zadovoljevanje njihovih želja in potreb. Gospodarski sistem je razdeljen na posamezne sektorje, kot so kmetijstvo, industrija, gradbeništvo in storitve (telekomunikacije, zdravstvo, šolstvo, komunala, finance, pravni sistem). Izvršna in zakonodajna veja oblasti, ki jo v demokratičnem političnem sistemu predstavljajo izvoljeni nosilci političnega odločanja, določata pravila igre gospodarskega sistema, sodna veja oblasti pa skrbi za vzdrževanje teh pravil igre. To pomeni, da morebitne kršitelje sankcionira, ostale akterje pa s tem spodbuja k njihovem spoštovanju. Naloga politike je postaviti in poskrbeti za mehanizme vzdrževanja takšnega gospodarskega sistema, da bodo omejeni proizvodni dejavniki, kot so na primer delo, kapital, energija in znanje, optimalno razporejeni, ne da bi to vodilo v degradacijo okolja ali v razpad družbene povezanosti (socialne kohezije). Pri optimalni razporeditvi omejenih proizvodnih dejavnikov, ki ne obremenjuje okolja in ki ne razdvaja družbe, so človekove potrebe in želje v optimalni možni meri zadovoljene.

Stanje in izzivi

- Gospodarski sistem se skozi čas količinsko in kakovostno spreminja, lastnost spreminjanja pa opredelimo s pojmom **gospodarska rast** in **gospodarski razvoj**. Gospodarska rast vključuje rast ustvarjenih dobrin in storitev, kar lahko dosežemo količinsko z večjim obsegom dela, kapitala, energije ali pa kakovostno z večjo produktivnostjo in učinkovitostjo kot posledico uporabe znanja pri obstoječih proizvodnih dejavnikih. Večja produktivnost gospodarstva prinaša večjo konkurenčnost, le-ta pa večje dohodke zaposlenih. Večje plače pomenijo večji vir davčnih prihodkov za izboljšanje storitev v šolstvu, zdravstvu, sociali, krepitev storitvenega sektorja pa ustvarja nova delovna mesta za odvečne delavce v proizvodnem sektorju. Če pogledamo z drugega zornega kota, višje plače zaposlenih vodijo v izboljšanje blagostanja, ko si zaposleni lahko privoščijo več ali kakovostnejše dobrine in storitve za zadovoljevanje svojih potreb in želja. Izboljšanje materialnega blagostanja ali širše življenjskega standarda z drugimi besedami imenujemo gospodarski razvoj, ki je odsev progresivnih sprememb v socialnoekonomski družbeni strukturi. Gospodarski sistem se razvija tudi zaradi spreminjanja potrošnikovih želja na strani potrošnje, ki se mu mora proizvodnja prilagajati oz. z uporabo posebnih psiholoških tržnih prijemov (marketing) narekuje nove potrošnikove želje in potrebe. Gospodarski razvoj je zato posledica sočasnih in med seboj prepletenih procesov na strani proizvodnje in potrošnje, kjer politika lahko igra vlogo pospeševalca ali zaviralca gospodarske rasti in razvoja.
 - Zaradi gospodarskega razvoja kot posledice večanja produktivnosti gospodarstva se potrebe po delovnih mestih neprestano spreminjajo, kar zahteva prilagajanje šolskega sistema in delovne sile spreminjajočim se razmeram.
 - Izvršna in zakonodajna veja oblasti si morata prizadevati za oblikovanje takšnih pravil igre na trgu, ki spodbujajo proizvodnjo raznolikih dobrin in storitev, s čimer se proizvajalci lažje prilagajajo spremembam. Mesta in regije, ki se ne ravnavajo po tem načelu, zapadejo v gospodarsko stagnacijo.
 - Zaradi izboljšane produktivnosti proizvodne sfere (boljši stroji, boljše organizacijske in motivacijske tehnike) je družba sposobna proizvesti čedalje več osnovnih dobrin s čedalje manj zaposlenimi. Presežek delovne sile se seli v naraščajoči storitveni sektor, ki je zgoščen v mestih. Prebivalstvo se zato seli iz podeželja v mesta.
 - Za doseg višjega dohodka ali v najslabšem primeru za ohranjanje statusa zaposlene osebe so se ljudje ob uporabi čedalje hitrejših transportnih povezav pripravljene voziti dlje, s čimer se povečuje mobilnost v prometni infrastrukturi. Prometna infrastruktura se mora zato vedno znova prilagajati novodobnim trendom v mobilnosti.
- Tehnološki napredek na področju informacijskih in komunikacijskih tehnologij omogoča opravljanje informacijskih storitev kjer koli. To omogoča med drugim tudi delo na domu oz. delo od doma.
- Vstopanje okoljskih vsebin v politično-ekonomski institucionalni okvir terja spremembo pravil igre v njem, kar pomeni vstopanje okoljskega izziva v proizvodne in potrošne vzorce posameznikov in družbe.

Pasti

- Svetovno gospodarstvo je v neprestanem gibanju, nikoli se ne ustavi. Zaradi globalizacije smo priča izjemno hitrim spremembam tako na tehnološkem področju kot organizacijskem in drugih področjih, kar pa lahko skriva veliko pasti, v katere se lahko ujame gospodarstvo in z njim celotna družba. Razvita infrastruktura, zagotavljanje surovin in energije in delovna sila so temeljni za razvoj gospodarstva, a sami po sebi niso dovolj. Sodobna družba se danes sooča z **recesijo**, ki vodi v ekonomsko **depresijo**.
- Gospodarska rast, ki temelji na proizvodnji čedalje več dobrin in storitev kot tudi na naraščanju prebivalstva in naraščanju koncentracije poselitve (večanje obsega mestnih površin), ki ju večja proizvodnja dovoljuje, je na dolg rok nevzdržna. Takšna **gospodarska rast začenja presegati nosilno sposobnost planeta Zemlje**. Proizvodni dejavnik prst je na eni strani fizično omejen s površino planeta Zemlje, na drugi strani pa obstajajo meje, do koder lahko s kmetijsko intenzivnimi metodami izčrpavamo prst, ne da bi se umetno ustvarjena (hiper)proizvodnja hrane zmanjšala. Proizvodni dejavnik energija (pri čemer imamo v mislih predvsem fosilne energente, ki danes sestavljajo večino energetske bilance družbe) pa postaja – zaradi čedalje težje dostopnosti oziroma zaradi upadanja stopnje rasti odkrivanja novih, cenovno ugodnih zalog na strani črpanja – prav tako omejen dejavnik, s čimer se dolgoročno povečuje njegova cena.
- Na drugi strani večanje obsega proizvedenih dobrin in storitev in s tem tudi večja mobilnost prebivalstva ustvarjata pogoje za naraščanje porabe fosilnih energentov, zaradi katerih narašča koncentracija toplogrednih plinov v ozračju, ki vodi v za človeka **neugodne podnebne spremembe**.

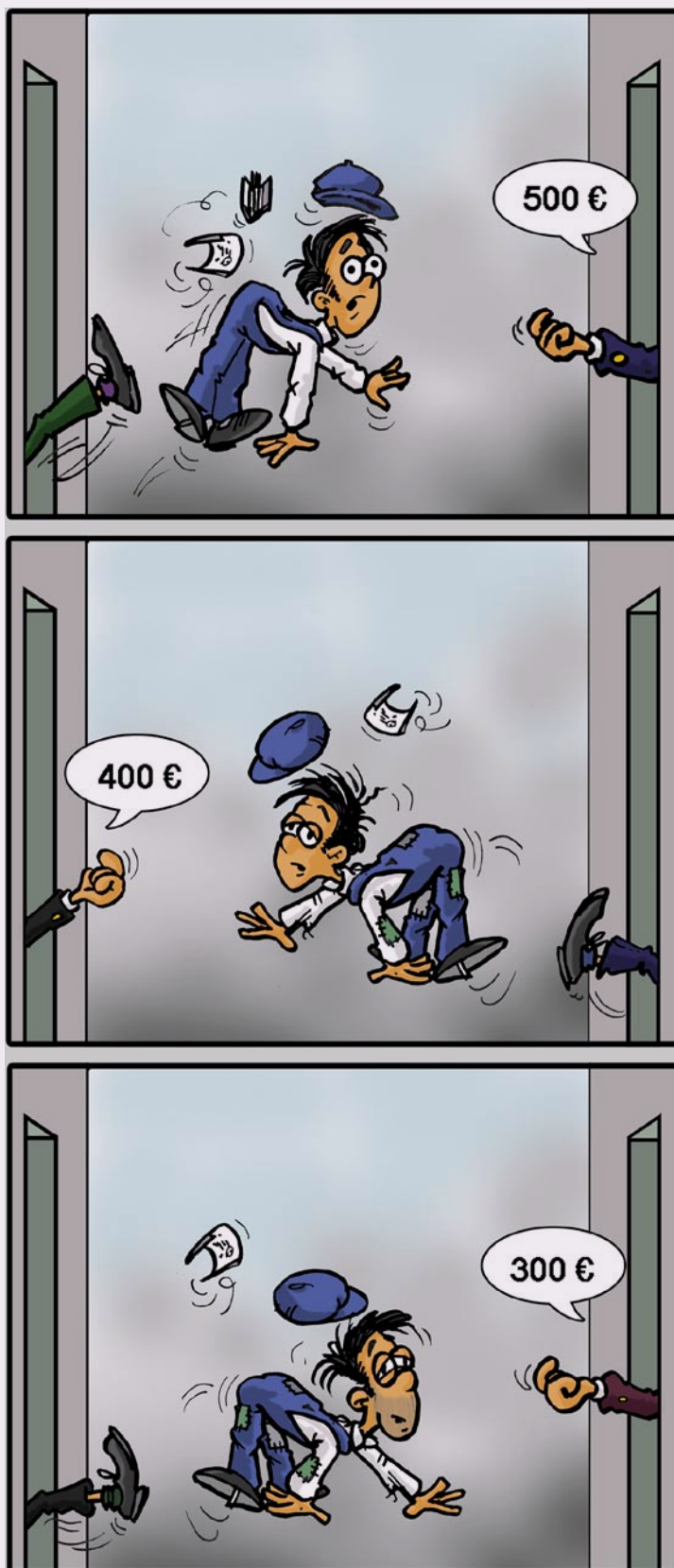
Zaradi problematike napovedovanja obsega in jakosti negativnih učinkov podnebnih sprememb je težko natančno izmeriti gospodarsko škodo, na podlagi katere bi lahko upravičili sprostitev in določili natančen obseg finančnih sredstev, s katerimi bi izvedli ukrepe v boju proti njim. Tako se podnebno-energetski izziv (pre)počasi vključuje v politike in poslovne strategije gospodarskega razvoja.

- V javnosti se pogosto ustvarja vtis, da vnašanje okolju prijaznih politik v gospodarski sistem znižuje stopnjo gospodarske rasti in s tem preprečuje gospodarski razvoj. **Dilema med okolju prijaznimi, trajnostnimi rešitvami in zasledovanjem gospodarskega razvoja** je umetno ustvarjena in zavajajoča.
- Naraščanje produktivnosti gospodarstva res pomeni potencialno rast novih delovnih mest, predvsem za visoko izobraženo delovno silo. Po drugi strani pa se ustvarja rezervna armada brezposelne, nižje izobražene delovne sile, ki zaradi zaostrenega in negotovega finančnega položaja omejuje svojo potrošnjo na cenene, okolju neprijazne in zdravju škodljive dobrine in storitve, hkrati pa postaja politično apatična. Ustvarja se položaj, ki je idealno gojišče političnih oportunistov – ekstremistov, ki sicer sploh nimajo prave vizije, kako nastalo situacijo rešiti. Čedalje večja produktivnost gospodarstva ustvarja tako na eni strani vedno večje dohodke visoko izobraženih oziroma tistih, ki se v tej situaciji tako ali drugače znajdejo, in vedno nižje dohodke tistih, ki v opisani proces večje produktivnosti niso vključeni – brezposelni, nižje izobraženi, upokojenci, invalidi ... **Dohodkovne razlike se večajo, socialna kohezivnost se razkrajja**, vrzel med manjšo potrošnjo in večjo proizvodnjo pa poskuša politika umetno premoščati s spodbujanjem zadolževanja. Takšna, na dolg rok nevzdržna kreditna dejavnost ustvarja serijo napihnenih balonov vrednosti finančnega premoženja, ki prej ali slej počijo. Država mora davkoplačevalski denar namenjati za reševanje izgub bančno-finančnega sektorja, ki svoj finančni položaj v družbi navidezno rešuje z ustvarjanjem novih finančnih balonov.
- Človeška družba se je tako konec prvega desetletja 21. stoletja srečala s **splošno gospodarsko, socialno in okoljsko krizo**.

Rešitve

- Ključno vprašanje je, kako bi lahko nasprotujoče družbene (javne) in posamične (zasebne) potrebe medsebojno približali tako, da bi vsaj v določeni meri zadovoljili in **uskladili tako gospodarske interese kot tudi interese prebivalcev in samega okolja**. Seveda ne moremo pričakovati radikalnih sprememb v razmišljanju ljudi, gospodarstvenikov in politikov, lahko pa se počasi navajamo na nujnost prilagajanja naših življenjskih slogov krhkemu prostoru, ki se lomi pod težo vseh naših želja in našega napredka.

- Nosilci političnega odločanja morajo postaviti drugačna pravila igre v gospodarskem sistemu. Težiti morajo k neškodljivim proizvodnim in potrošniškim vzorcem za okolje kot tudi k prazdelitvi dohodka v korist zmanjševanja socialnih razlik. Tako se ustvarijo nova, kakovostna delovna mesta, ki izboljšujejo socialno kohezijo (skrb za upokojene, invalide, brezposelne, druge marginalne skupine) in ki gospodarstvo usmerijo na pot neškodljivih rešitev za okolje. Dilema med gospodarsko rastjo in razvojem na eni strani ter za okolju prijaznim, neškodljivim rešitvam na drugi se razreši in se vpelje **pojem nizkoogljične, za okolje prijazne gospodarske rasti in razvoja**.

- Uveljavitev **zelene davčne reforme**, ki močno obdavči onesnaževalce, s čimer jih odvrča od za okolje neprijaznih rešitev, tako pridobljeni dohodek pa usmeri v sprejemljive in neškodljive rešitve za okolje. Ljudem z nizkimi dohodki bi lahko država podeljevala nepovratna sredstva za energetske prenove stanovanj. Le za okolje prijazna gospodarska rast in razvoj bosta ustvarjala nove davčne prihodke.

- Če želimo ohraniti delovna mesta in pritegniti nove investitorje, moramo ponuditi razmere, ki bodo spodbujale njihov razcvet. Sem spadajo: zemljišče, nepremičnine, usposobljena in prilagodljiva delovna sila, storitvene dejavnosti in privlačno okolje, do investitorjev prijazni predpisi in uprava ter predvsem pripravljenost ljudi, da sprejmejo spremembe, ki jih prinašajo nove investicije, ter so sposobni oceniti, ali se s s novimi dejavnostmi kakovost življenja v skupnosti povečuje, ne da bila ob tem poslabšana kakovost življenja katerega koli posameznika.

- Načrtovanje gospodarske rasti mora že v samem izhodišču izhajati ne toliko iz vedno večje produktivnosti, temveč iz **večje učinkovitosti** glede rabe naravnih virov, energije ter družbeno odgovornega ravnanja tako z okoljem kot z zaposlenimi, poslovnimi partnerji ter širšo skupnostjo.

Še posebej v podeželskih območjih je razvoj nujen, če želimo zadostiti potrebam lokalnega gospodarstva, ne da bi pri tem ogrožali pokrajino, živali in rastlinstvo, kmetijstvo, naravne vire in rekreacijsko vrednost. Načrtovanje naj bi spodbujalo izbiro, fleksibilnost in tekmovanje – okolje, v katerem lahko lokalno gospodarstvo cveti. Predvsem med mladimi je pomembno spodbujati samoiniciativnost in podjetnost.

- V kmetijskem sektorju je treba opuščati metode intenzivnega kmetijstva, ki vključuje umetno gnojenje in/ali gojenje gensko spremenjenih rastlin. Rešitev je ekološko pridelana hrana.

V industriji je treba uvajati energetske varčne stroje za proizvodnjo dobrin, ki bodo z manjšo porabo energije v zrak izpuščali manj toplogrednih plinov.

V gradbeništvu je treba energetske obnoviti obstoječe stavbe (vgradnja modernih kurilnih naprav, vgradnja energetske varčnih oken, vgradnja debelejših izolacij, vgradnja modernih, učinkovitih,

umetnih prezračevalnih sistemov z vračanjem toplote). Prav tako je treba začeti graditi le okolju prilagojene nizkoenergijske ali celo pasivne hiše, ki znižujejo porabo energije. Gradnja novih stavb ali sanacija obstoječih stavb morata vključevati uporabo naravnih materialov.

Pri transportu je treba krepiti javni transport in za okolje neškodljiva vozila, kot so kolo in električni avtomobili.

Pri proizvodnji električne in toplotne energije je treba opuščati fosilne energente in se preusmeriti na obnovljive vire energije, kot so sonce, veter, voda, biomasa, geotermalna energija Zemlje.

- Dvigovati je treba **ozaveščenost ljudi**, spreminjati njihove potrošniške vzorce, da bodo začeli odklanjati energetske potratne naprave in za okolje še kako drugače škodljive izdelke v prid ekološko sprejemljivih izdelkov.

Spodbujati je treba ekoturizem kot kakovostno preživljanje prostega časa, ki nima obremenjujočih vplivov na okolje.

- Analitični inštrumentarij (nabor, narava teorij, modelov) ekonomske znanosti kot podlage za ekonomske politike v prid trajnostno vzdržnemu gospodarskemu razvoju je preozko zastavljen. Pri podnebno energetski in socialni krizi gre za kompleksno tematiko, kjer se bodo morali ekonomisti posvetovati s strokovnjaki drugih znanosti in skupaj ob uporabi interdisciplinarnega pristopa narediti načrt rešitev kot podlago za novo socialno in okoljsko politiko.

Razlaga pojmov

Recesija je zmanjševanje gospodarske aktivnosti, ki ponavadi traja nekaj mesecev. Indikator oz. pokazatelj recesije je negativna gospodarska rast, merjena z zmanjševanjem celotnega bruto domačega proizvoda v državi (BDP) dve četrletji zapored. Učinki recesije se lahko opazijo v proizvodnji, stopnji nezaposlenosti, višini realnih prihodkov ter zmanjšani trgovski aktivnosti. Čeprav neprijetna, je recesija ponavadi del normalnega ekonomskega cikla. Zgodi se, da jo povzročijo tudi enkratni dogodki. Recesije so v povprečju trajale 6–18 mesecev.

Če traja recesija izjemno dolgo (vsaj 3 leta ali več), govorimo o **depresiji ali ekonomski depresiji**. Značilnosti ekonomske depresije so neučinkovitost pri ekonomski produktivnosti, izjemno visoka stopnja nezaposlenosti, številni bankroti, restriktivno posojanje denarja, bistveno manjša trgovska aktivnost, visoko nihanje valutnih tečajev ter deflacija (padanje cen). Medtem ko je recesija normalni del ekonomskega cikla, depresija to ni.

V času ekonomske depresije zaupanje potrošnikov in količina investicij izjemno upadeta, kar povzroči, da se ekonomija skorajda ustavi. Klasičen primer ekonomske depresije, ki je pretresla svetovno gospodarstvo, je velika depresija iz 30. let prejšnjega stoletja.

Nadaljnje branje

Fortič, H. (2003) **Temelji ekonomije**. Učbenik. Ljubljana, DZS

Dve gradivi za spodbujanje podjetništva:

Gibb, A. (2006): **Razumevanje podjetniškega načina življenja**, Priročnik za učitelje. Ljubljana, Center RS za poklicno izobraževanje.

Cotton, J. in dr. (2003): **Delam za sebe**. Ljubljana, Center RS za poklicno izobraževanje.
V e-obliki: http://www.cpi.si/files/cpi/userfiles/Publikacije/CPI_DELAM_ZA_SEBE_SCREEN.pdf

Cedefop: **Skills for green jobs** (2010). Dostopno na:
<http://www.cedefop.europa.eu/EN/publications/16439.aspx> (30. 8. 2010)

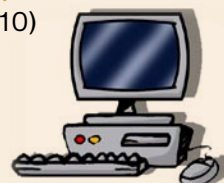

Povezave

Dokument Kam po krizi: http://www.kpv.gov.si/fileadmin/kpv.gov.si/pageuploads/datoteke_dinamika/2009_12/drugo/24dec2009_kam_po_krizi_SLO.pdf (21. 7. 2010)

Karierna orientacija: <http://www.mojaizbira.si>

Umanotera, slovenska fundacija za trajnostni razvoj:
<http://www.umanotera.org/>

Razmišljamo in delujemo trajnostno - druge teme

- UVOD ● GOSPODARSKI RAZVOJ ● PROMET
- RAZVOJ MEST IN PODEŽELJA ● KAKOVOST BIVANJA
- POTROŠNIŠTVO ● PROSTI ČAS ● ZDRAV ŽIVLJENJSKI SLOG
- SOCIALNA VKLJUČENOST IN PARTICIPACIJA ● KULTURNE VREDNOTE
- BIODIVERZITETA ● NARAVNI VIRI ● NARAVNE VREDNOTE ● ENERGIJA
- ONESNAŽEVANJE OKOLJA ● RAVNANJE Z ODPADKI
- PODNEBNE SPREMEMBE

